

**Παραγωγή της υποκειμενικότητας και ψηφιακή σφαίρα:
Ζητήματα ψηφιακής κοινωνιολογίας**
Περίληψη

Στην παρούσα μεταδιδακτορική έρευνα εξετάζονται οι διαδικασίες παραγωγής της υποκειμενικότητας στις σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες. Αρχικά διερευνώνται οι τομές που φέρνουν οι σύγχρονες τεχνολογίες στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και συνδέονται με την ιστορική διαδικασία κατά την οποία το ευρύτερο περιβάλλον ανάπτυξης της δραστηριότητας των υποκειμένων καθίσταται ολοένα και περισσότερο τεχνητά/τεχνολογικά διαμεσολαβημένο. Η εν λόγω διαδικασία βαθμιαίας τεχνολογικά τροποποίησης του πλαισίου ανάπτυξης και πραγμάτωσης της ανθρώπινης δραστηριότητας συνδέεται με την ανάδυση των δυνατοτήτων κλιμακούμενης προσαρμογής, ελέγχου και διεύθυνσης των όρων υποκειμενοποίησης. Έτσι, ανακύπτει η αναστοχαστικότητα πάνω στο ίδιο το φαινόμενο της υποκειμενοποίησης, η οποία επιτρέπει τον σχεδιασμό και τη μοντελοποίηση, όχι των υποκειμένων, αλλά του φάσματος δυνατοτήτων της ίδιας της διαδικασίας υποκειμενοποίησης. Η εν λόγω προβληματική εκ των πραγμάτων έρχεται σε διάλογο με την περιοδολόγηση των μορφών εξουσίας από τη σκέψη του 68 και τη διάκριση σε κοινωνίες κυριαρχίας, πειθαρχικές και έλεγχου (Foucault, Deleuze).

Εκκινώντας από την πρόσφατη θεωρητική συζήτηση γύρω από τις νέες μορφές και τρόπους επίδρασης στην υποκειμενικότητα (Fuchs, Rounroy, Virno, Zuboff κ.ά.), η παρούσα έρευνα εστιάζει στο πώς οι σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες διασυνδέονται με τις διαδικασίες υποκειμενοποίησης και με τις διαφορετικές μορφές της εν λόγω διαδικασίας. Ένα από τα κεντρικά ερωτήματα τα οποία ορίζουν τον προσανατολισμό της έρευνας είναι το πώς οι αλλαγές που επιφέρει η ψηφιακή σφαίρα στις διαδικασίες υποκειμενοποίησης αναδιατάσσουν και μετασχηματίζουν τον τρόπο που τα υποκείμενα (ατομικά και συλλογικά) αυτοπροσδιορίζονται συγκροτώντας τις ατομικές και συλλογικές τους ταυτότητες. Η κύρια ερευνητική υπόθεση συνίσταται στο ότι στην ψηφιακή σφαίρα οι διαδικασίες παραγωγής της υποκειμενικότητας αποκτούν μια νέα μορφή τόσο από τη σκοπιά των σχέσεων εξουσίας όσο και από τη σκοπιά των δυνατοτήτων απελευθέρωσης. Από τη μία μεριά, διερευνάται το κατά πόσον η σύγχρονη ψηφιακή σφαίρα, όντας επιστημονικά και τεχνητά σχεδιασμένη, καθίσταται αποφασιστικός μηχανισμός διεύθυνσης των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και κατά συνέπεια θεμελιώδης πτυχή των σύγχρονων μορφών εξουσίας. Από την άλλη μεριά, εξετάζονται οι διάφορες μορφές αξιοποίησης των ψηφιακών τεχνολογιών ως τρόποι και δυνατότητες υποκειμενοποίησης σε απελευθερωτική και χειραφετητική κατεύθυνση.

Έννοιες όπως το «διάγραμμα», η «διεπαφή», το «πλήθος», η «κοινωνία του ελέγχου», η «δυνητικότητα» κ.ά., βρίσκονται στο πυρήνα του θεωρητικού corpus της έρευνας. Το θεωρητικό μέρος συνδυάζεται με έρευνα πεδίου διαμέσου της οποίας ελέγχονται οι βασικές θεωρητικές παραδοχές και προκύπτουν νέες εννοιολογήσεις στη βάση της επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων. Έτσι, το θεωρητικό μέρος της έρευνας

συμπληρώνεται με ποιοτική έρευνα, η οποία συνίσταται στη χρήση ερωτηματολογίων και ημι-δομημένων συνεντεύξεων.

Η γνωσιακή και επιστημονική σημασία της παρούσας έρευνας συνίσταται στην κατανόηση ενός σύγχρονου και σύνθετου κοινωνικού φαινομένου, δηλαδή των διαδικασιών παραγωγής της υποκειμενικότητας στην ψηφιακή σφαίρα, το οποίο είναι καθοριστικό για την κατανόηση της πλειονότητας των σύγχρονων κοινωνικών ζητημάτων όπως πολιτικά κινήματα, αυτοπροσδιορισμός, συλλογικές ταυτότητες, κοινωνικές συγκρούσεις κ.ά. Ως εκ τούτου, η επιστημονική πρωτοτυπία της μεταδιδακτορικής έρευνας συνίσταται στην παραγωγή ενός ευρύτερου επιστημολογικού και μεθοδολογικού πλαισίου στο αντικείμενο της κοινωνιολογίας, το οποίο φιλοδοξεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο τόσο για τις μελλοντικές θεωρητικές μελέτες όσο και για τις εμπειρικές έρευνες πεδίου.

Λέξεις κλειδιά: παραγωγή της υποκειμενικότητας, ψηφιακότητα, διάγραμμα, διεπαφή, μοντελοποίηση, κοινωνικό πεδίο, πλήθος.

Production of Subjectivity and Digital Sphere: Questions in Digital Sociology

Abstract

This postdoctoral research investigates the processes of production of subjectivity in the contemporary digital condition. It begins by exploring the changes in human interaction and communication brought about by modern technologies. Throughout history, the environment in that human activity takes place becomes increasingly technologically mediated. This process of technological modification of the material and symbolic framework that human activity is unfolding within is associated with the capacity for managing and modelling the conditions of subjectification. Thus, the reflection on the very process of subjectification emerges, which makes possible the managing and modelling, not of the subjects, but of the range of potential subjectifications. This topic is also related to the classification of forms of power from the thought of 68 and the distinction between sovereign, disciplinary and control societies (Foucault, Deleuze).

Starting from the recent theoretical debate on new forms and modes of impact on subjectivity (Fuchs, Rouvroy, Virno, Zuboff, etc.), the research focuses on how contemporary digital technologies are interwoven with the processes of subjectification and the different concrete forms of the latter. A central question of the research is how the changes brought about by digital technologies in the processes of subjectification reshape and transform the way humans define themselves by constituting their individual and collective identities. A core hypothesis is that in the digital sphere, the processes of production of subjectivity acquire a new form which is associated both with the power relations and the various projects of emancipation. On one hand, the research investigates whether the contemporary digital sphere, being scientifically and artificially designed, becomes a decisive medium for managing

social interactions and hence a fundamental aspect of contemporary forms of power. On the other hand, the various forms of interaction with digital technologies are examined as ways of potential subjectification in an emancipatory way.

To further examine this hypothesis, the research employs concepts such as "diagram", "interface", "multitude", "society of control", "potentiality" etc. The theoretical part of the project is combined with field research through which the basic theoretical assumptions are tested and new conceptualizations emerge based on the analysis of the empirical data.

The academic and scientific importance of the research lies in the detailed analysis of a contemporary and complex social phenomenon, namely the processes of production of subjectivity in the digital sphere, which is crucial for the scientific understanding of several contemporary social issues such as political movements, new forms of power and governmentality, self-identity, collective and project identities, social conflicts and the like. Therefore, this postdoctoral research aims at producing a broader epistemological and methodological framework in the field of sociology that will serve as a tool for future theoretical studies and empirical research.

Keywords: production of subjectivity, digitality, diagram, interface, modelling, social field, multitude.